

PRIKAZ MONOGRAFIJE „117. LOVAČKI AVIJACIJSKI PUK, 352. IZVIĐAČKA AVIJACIJSKA ESKADRILA I 200. VAZDUHOPLOVNA BAZA“

Mladen R. Tišma*

Ministarstvo odbrane Republike Srbije,
Univerzitet odbrane u Beogradu, *Vojno delo*

117. lovački avijacijski puk, 352. izviđačka avijacijska eskadrila i 200. vazduhoplovna baza,
Bojan Dimitrijević, Milan Micevski,
Galaksija, Niš 2015, 200 str.

Vojni aerodrom „Željava“ kod Bijača, objekat „Klek“ ili kolokvijalno „Rupa“, predstavlja verovatno najpoznatiji vojni kompleks u ovom delu Evrope, koji je do početka poslednje decenije prošlog veka bio poznat jednostavno kao Jugoslavija. Aerodrom koji je „pokrivao“ zapadno nebo naše zemlje, a koji više ne postoji, i danas je predmet pažnje javnosti, a legenda o „podzemnom“ aerodromu sa koga avioni poleću tako što izleću iz srca planine Plješevice, nastala još u vreme JNA, danas poprma nove, fantastične dimenzije o jugoslovenskim nuklearnim i kosmičkim programima.

Knjiga je obima dve stotine strana A4 formata u tvrdom povezu i ilustrovana je obiljem crno-belih i fotografija u boji. Materija je izložena kroz deset delova dvostubačno.

U prvom delu pokriven je period od 1944. do 1949. godine. Opisano je formiranje Grupe vazduhoplovnih divizija 1944. godine, formiranje 112. vazduhoplovnog lovačkog puka i njegovo učešće na Sremskom frontu 1945. godine, prelazak na mirmodopski rad i ulazak u sastav 3. vazduhoplovne lovačke divizije Vazduhoplovstva jugoslovenske armije (VJA, kasnije JRV), slučaj obaranja američkih aviona C-47 u leto 1946. godine, baziranje na aerodromima širom zemlje i period 1948. i 1949. godine kada je puk branio istarsko nebo.

Drugi deo knjige posvećen je periodu do 1952. godine i obuhvata događaje povodom Rezolucije Informbiroa, preformiranje 112. puka u 117. lovački avijacijski puk, zatim šumadijski manevar i prebaziranje na beogradski aerodrom u leto 1949. godine, prenaoružanje puka na domaće klipne lovce S-49A i baziranje na beogradskom aerodromu tokom 1950. i 1951. godine.

* Autor je spoljni saradnik *Vojnog dela* i samostalni istraživač.

Period od 1952. do 1956. godine prikazan je u sledećem delu i obuhvata preobuku na mlazne avione tokom 1952. i 1953. u jedinicama američkog ratnog vazduhoplovstva, prijem prvih mlaznih aviona T-33A na batajničkom aerodromu 10. marta 1953. godine, prenaoružanje i preobuku na mlazne lovačko-bombarderske avione F-84 „tanderdžet“, aktivnosti 117. lap-a tokom Tršćanske krize u jesen iste godine, izvođenje letачke obuke na „tanderdžetima“ u ovom periodu, izviđačka obuka, stanje vazduhoplovne tehnike tih godina, unutrašnji odnosi u jedinici i moralno-političke okolnosti.

Četvrtim delom knjige predstavljeno je vreme počev od 1956. godine kada su u puk primljeni prvi lovci F-86 „sejbr“, život i rad puka do prebaziranja i prebaziranje 117. puka na aerodrom „Pleso“ kraj Zagreba, prema planu reorganizacije JNA „Drvar“.

Preobuka u inostranstvu i prijem novog lovca-presretača F-86D, upotreba novog aviona u puku i reorganizacije puka preko planova „Drvar-2“ i „Snaga“ predmet su petog dela sa kojim dolazimo do polovine knjige.

Kraj šezdesetih i početak sedamdesetih godina prošlog veka obeležili su prenaoružanje na sovjetske supersonične lovce MiG-21 i prebaziranje jedinice na novoposlednuti aerodrom u Bihaću, čime započinje i stvaranje legende. Tih godina život puka obeležen je i krizom u Čehoslovačkoj.

Sedmi deo posvećen je sedamdesetim, epohi velikih intervidovskih vežbi poput „Sloboda-71“ i „Podgora 72“, krizi u odnosima sa Italijom 1974. godine, operativnu upotrebu lovaca MiG-21 i preobuku na njegovu poslednju verziju – MiG-21bis, odnosno L-17, stanje pripravnosti u vreme bolesti i smrti Josipa Broza Tita.

U osmom poglavlju tema su aktivnosti puka u prvoj polovini osamdesetih godina prošlog veka, rad 352. izviđačke avijacijske eskadrile tokom ove decenije i razvoj 117. lap-a u vremenu od 1985. do 1990. godine.

Devetim poglavljem, kojim i završava istorija ovih letачkih jedinica, obuhvaćene su predratna i dve ratne godine. Knjiga nam priča o stanju pred rat, podizanju nivoa borbene gotovosti sa početkom političke krize u zemlji, kratkotrajan sukob savezne vojske i snaga Republike Slovenije u leto 1991. godine, učešće jedinice, sada preformirane u 117. avijacijsku brigadu JRV i PVO u sukobu u Hrvatskoj, ratna atmosfera među ljudstvom i iskušenja pred jedinicom, primirje početkom 1992. godine i obaranje helikoptera Evropske zajednice, prelivanje ratnog vihora i na Bosnu i Hercegovinu i napuštanje bihaćkog aerodroma. Obrađeni su i gubici 117. avijacijske brigade u tim sukobima, prebezi pilota hrvatske nacionalnosti, te rasformiranje jedinice i sudbina preostalih jedinica iz njenog sastava u Vojski Jugoslavije odnosno Ratnom vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani Savezne Republike Jugoslavije.

Deseti i poslednji deo ove monografije posvećen je, možda manje poznatim ali isto tako značajnim, neletачkim jedinicama koje su pružale pozadinsko obezbeđenje 117. lovačkom avijacijskom puku, odnosno kasnijoj avijacijskoj brigadi i bez čijeg rada funkcionisanje letачke komponente ne bi bilo moguće. Reč je o 200. vazduhoplovnoj bazi, 200. lakom artiljerijsko-raketnom puku protivvazdušne odbrane namenjenom za neposrednu PVO aerodroma, 51. bataljonu vazdušnog osmatranja, javljanja i navođenja i 379. vazduhoplovnom inžinjerijskom bataljonu. Svakako, uz priču o ovim jedinicama posebna pažnja posvećena je i samom kompleksu aerodroma u Bihaću, kao najpoznatijem segmentu priče. Tekst je praćen satelitskim snimcima poletnih i poletno-sletnih staza, rulnici i stajanki, te rekonstrukcijom unutrašnjosti objekta „Klek“, koju je izradio potpukovnik u penziji Predrag Granić, pilot 352. iae.

Na kraju monografije data su i tri priloga – spisak komandanata (i zastupnika komandanata) 112. i 117. puka, odnosno 117. abr od formiranja 1944. do gašenja 1992. godine, popis poginulih pripadnika puka i 352. iae sa detaljima vanrednih događaja, onih koji su prebegli, te avioni koji su se nalazili u naoružanju jedinice tokom njenog postojanja, uz pregled evidencijskih brojeva iz OE JRV i PVO identifikovanih aparata koje su tokom službe nosili.

Monografija nije samo suvoparna istorija izražena nizom dokumenata i faktografskih podataka, ona nam govori i o ličnim istorijama ljudi čije deliće otkrivamo preko anegdota koje su našle mesto na stranicama ovog dela. Fotografije kojima knjiga obiluje komuniciraju sa čitaocem i u toj, vizuelnoj dimenziji.

S obzirom na to da je knjiga štampana u tiražu od svega 750 primeraka, verujemo da će se ubrzo ukazati potreba za novim izdanjem. Bivšim pripadnicima jedinica i ustanova koje su bazirale na bihaćkom aerodromu i članovima njihovih porodica, kao što je slučaj sa autorom ovog prikaza, ova knjiga predstavljaće i dobar podsetnik na one kojih više nema, a preživelim podsetnik na vreme kada su pripadali grupi izabranih koja je imala priliku da radi u tim elitnim jedinicama Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane JNA.